

A magyar cimbalom utazó nagykövete

Beszélgetés Balogh Kálmánnal

Balogh Kálmán közkedvelt figurája a hazai népzenei életnek, amit bizonyít az is, hogy hány zenekarral, énekessel lépett fel, csinált lemezt. Hangszerének minden bizonnyal legelismertebb játékos a népzene területén. De nem csak az autentikus zene érdekli, hanem szívesen kalandozik el más zenei műfajokba, más népek zenéjébe – leginkább saját együttesével, a Gipsy Cimbalom Banddel, ahogy arról önálló koncertjeiken, lemezeiken, és legutóbb a Művészetek Palotájában megrendezett Keréknyomok című nemzetközi műsoron is meggyőződhetnek a nézők. S ki hinné, már legalább harminc éve részese a hazai népzenei életnek!

Légy szíves, mesélj először családi háttervedről, zenei tanulmányaidról!

Miskolcon születtem, ott is éltem egészen tizennyolc éves koromig. Egy nővérem van, kis család voltunk. Hat éves koromig az Egyetemváros mellett laktunk, akkor beköltöztünk egy lakótelepre. Ott volt az általános iskolám, onnan jártam a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolába cimbalom szakra. Amikor azt elvégeztem, akkor jöttem Pestre. Anyai ágon nagyon sok zenész rokonom volt. Az anyai ág is Balogh nevű, de másik család, nem rokonai az apainak. Anyai nagyapám brácsás volt, de anyai nagyanyám is tudott kicsit hegedülni. Nagyapám testvérei, rokonai között több zenész volt, köztük a híres miskolci Balogh János, aki Pesten elvégezte az Akadémiát, s „Professzor” volt a ragadványneve. A bátyja Miskolcon volt híres prímás. Apai nagyapám erdélyi származású volt, nagyon jól hegedült és énekelt, ismerte a kottát. Ő nem is volt cigány származású, félig magyar, félig zsidó volt, de cigányokkal muzsikált. Nagyon szerették mulatságokba, lakodalmakba hívni. Sajnos én már nem tudtam tőle zenét tanulni.

A zene mennyire volt jelen a család életében? Otthon is volt muzsikálás?

Sajnos én nagyon elszakadtam ettől a zenész környezettől. Mikor beköltöztünk a lakótelepre, ott szinte az egyetlen cigánycsalád voltunk. Apám se volt zenész, én se annak készültem, valamilyen mérnök szakmára gondoltam. Nem is nagyon hallottam cigányokat muzsikálni, legfeljebb ritkán étteremben, de az nem is nagyon hatott rám. Az a fajta – akkor még erős – vendéglői cigányzene, ami a reformkor verbunkos zenéjén alapszik, s romantikus, szentimentális muzsika, engem már nem fogott meg. Viszont a nagybátyám, Balogh Elemér, aki világhírű cimbalmos volt, és akivel egy pesti kirándulás alkalmával találkoztunk, megmutatott nekem egy dallamot a cimbalmán és én azt elég könnyen leutánoztam. Ezen ő elcsodálkozott, s mondta a szüleimnek, hogy tehetséges vagyok, mert jó a kéz ügyességem, s hamar felfogtam, mit kell játszani. Az ő tanácsára kezdtek taníttatni a szüleim zenére. Először alapszintű oktatásban részesültem úgy, hogy 12 éves koromtól két év alatt elvégeztem négyet Budapesten Szöllös Beatrix tanárnőnél. Ez úgy történt, hogy apám felhozott minket minden pénteken a nővéremmel, aki szintén elkezdett cimbalmozni tanulni. A középiskolai zenei tanulmányokat már Miskolcon folytattam a konzervatóriumban, azaz egy zenei szakközépiskolában. Ott korábban nem oktattak cimbalmot, gyakorlatilag a kettőnk kedvéért indították be a cimbalom tanszakot, Gerencsér Ferenc tanár úr vezetésével.

Hogyan kerültél kapcsolatba az autentikus népzenevel és a táncműveléssel?

Vavrincz András jött le Miskolcra, mint bányamérnök hallgató, s ott csinált zenekart, táncszívet. Az Avas Táncegyüttesbe is járt hegedülni. Én tőle kaptam az első indítatásokat, az első felvételeket az autentikus népzenevel kapcsolatban, majd együtt muzsikáltunk a Nyekergő együttesben. Akkor én már középiskolás voltam, és már a találkozásunkat megelőzően is cimbalmoztam az Avasban, ahol kezdetben még feldolgozásokat játszottunk

kottából. Az Andrással való találkozás 1975 táján lehetett. Ekkortájt már voltak táncművészes-képző tanfolyamok, s egy ilyenre én is jelentkeztem, még hozzá brácsára, mert a cimbalmot nem tudtam volna magammal vinni. Közben az Avas Táncegyüttessel jártam az országot, fesztiválokra talákoztunk a Bartók együttessel és másokkal. Az Avas akkortájt a legnagyobb miskolci együttes volt, és sorra nyertük a minősítéseket. Arra már nem tudok visszaemlékezni, hogy táncművészesben hol voltam először, de például a táncművészes-képzőben minden este volt táncművészes.

Táncosként is kipróbáltad magad?

Nagyon könnyen tanultam táncolni. 11-12 éves koromban én már kísértem a táncosokat, s magam is kipróbáltam a táncokat a legényes kivételével. Egy hónapig be is álltam táncolni az Avasba, de a zenélés mindig jobban érdekelt. Jó ritmusérzésem és megfigyelőkészségem révén viszont bármikor be tudok állni a párostáncokba, lánctáncokba, s még egy-két pontozó figurát is tudok.

Hogy kerültél egyáltalán az Avasba, ha a szűkebb családban nem volt kapcsolatod ilyenfajta táncokkal, s akkortájt még cimbalmon is klasszikus zenét tanultál?

Ez véletlenül alakult így. A szomszédunkban lakott Stoller Antal koreográfus későbbi felesége, aki az Avasban táncolt, s mikor hallotta, hogy mi a nővéremmel állandóan cimbalmozunk, rávette minket, hogy menjünk el vele az együttesbe. Ott még nem volt cimbalmos, mert gyengén fizették az amatőr zenészeket.

Nem okozott problémát a váltás a klasszikusról a népzeneire?

Nem. Nyilván volt valami a véremlében. Tőlem nem volt idegen a népzene. Nem hatott rám a popzene, a vendéglői cigányzene se nagyon, a népzene viszont azonnal. Kezdetben még hangszerelt kották voltak. Ha egy együttes megvett egy koreográfiát, akkor megkapta hozzá a kottákat, így én a cimbalomét. Ez így egy átmenet volt a klasszikus és autentikus zenélés között. Megírt zenék voltak, de népi feldolgozások. Ez egy jó iskola volt. Kottából játszottunk, majd megtanultuk kívülről a darabokat.

Gyűjtöttél-e valaha? Erdélyben jártál-e a népzene tanulmányozása céljából?

Olyan módszeresen, ahogy sok táncművészes, én soha nem gyűjtöttem. Olyan értelemben igen, hogy a hetvenes évek közepén már találkoztam cimbalmosokkal, megfigyeltem őket, esetleg magnóra vettem a játékokat, néha még le is jegyeztem. Ugyanakkor sok gyűjtéshez hozzájutottam, főleg András révén. Erdélybe is viszonylag későn jutottam ki. Székre először a Météával mentem ki 1991-ben, amikor megnyertek egy népzenei versenyt.

1977-ben fejezted be a „konzit”. Utána Pestre jöttél.

Igen, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanárképző karára, szolfézs-ének-cimbalom szakra. Attól kezdve, hogy azt elvégeztem 1980-ban, szabadúszó voltam. Egészen addig, amikor négy évvel ezelőtt a Budapest Táncegyüttes zenekarának tagja lettem.

Nem jelentett hátrányt, hogy – ellentétben a legtöbb táncművészes muzsikussal – Te olyan későn jutottál ki Erdélybe, s nem láttad, hallottad személyesen a legjobb falusi zenészek játékát?

Valami helyzeti előnyöm volt nekem. Nem tudom, hogy a felmenőimtől, különösen nagyapámtól örökölt gének, vagy a zenei tanulmányok segítettek, de ha nekem egy népzenei darabot elkezdett játszani Andris, akkor én tudtam, hogy azt hogy kell kísérni.

A legutolsó lemezedet, az Aromát hallgatva, azon tűnődtem, hogy vajon ez hogy működik, mert nyilván van egy született tehetség, fantasztikus ritmusérzéked, de ahhoz, hogy moldvai és olténiai román, görög, bolgár, makedon dallamok különleges ritmusvilágában tudjál játszani, nincs szükség külön zenei tanulmányokra ezeken a területeken?

Egyrészt sokat segített az, hogy amikor az Avas Táncegyüttessel elkezdtem utazgatni bel- és külföldi fesztiválokra, ott rengeteg zenei élmény ért. Sokféle méretű és hangzású cimbalmot láttam, különböző zenei stílusokat hallottam. Ez nekem akkora ösztönző erő volt! Bár láttam azerbajdzsáni, kínai stb. cimbalmosokat is, azt azért éreztem, hogy a Kárpát-medencén belül van egy egységes kultúra. De még a Kárpát-medencén kívüli dolgokkal is van egy bizonyos rokonság. Tehát nem lehet azt mondani, hogy nem értesz például egy oltnéi román zenét. Bár elég törökösnek hangzik, de ha jó füled van, hallod, hogy pl. ez egy oláhoknak a román változata. Én a magyar mellett a balkáni zenéket is nagyon megszerettem, és elkezdtem ezeket tanulni, de főleg hallgatni. Már gyermekkoromban is sok zenét hallgattam, megfigyeltem, sőt próbáltam lejegyezni. És ezt szeretetből, érdeklődésből csináltam, nem kényszerből. Később aztán láttam, hogy a különböző zenék között számos kapcsolódási pont van. Aztán a zenei tanulmányaim során ehhez jött egy műveltség, meg kellett tanulnom zenét lejegyezni. Ha egyszerre nem megy, akkor ott a magnó, a lassítás, számtalanszor vissza lehet játszani. A lejegyzés olyan, mintha mikroszkóppal néznél bele a zenébe, s a látottakat alkalmazni is tudni kell, meg el is kell tudni felejtetni. Voltak dolgok, amiket ezerszer is vissza kellett játszani, lassítva is.

Mire egy ilyen darab előadásra kerül, úgy tűnik, mintha lazán, könnyedén menne a játék. De ezek szerint egy párperces zeneszám visszahallgatása, majd begyakorlása hosszú-hosszú órák kemény munkájának eredménye.

Valóban, szívós munka van mögötte, amit senki nem tud megúszni, ha egy bizonyos szintre el akar jutni. A mai fiataloknak az információkhoz való hozzájutás területén van valami előnyük, de egyébként ezt nekik is ki kell kínálnia magukból. Én is most már vagy tíz éve nem foglalkozom lejegyzéssel, de most megint lehet, hogy lejegyzek valamit, s akkor újabb dolgokra jövök rá.

Rólad és zenekarodról gyakran olvasni és magam is tapasztaltam, hogy jellemző rátok mind a verbális, mind a zenei humor. Tudom, hogy a humort magyarázni kicsit képtelenség, de mégis, hogyan határoznád meg a zenei humort?

Mivel a zene tulajdonképpen érzelmeket fejez ki, egy karakter-különbséggel is ki lehet fejezni humort. Mi inkább a hasonlóságokra, az áthallásokra szeretnénk felhívni a hallgatóság figyelmét, néha kicsit megtéveszteni, például szinte észrevétlenül behozzuk az alapját egy másik dallamnak, aztán beúsztatjuk a fődallamot, s a hallgató azt mondja: "Jé, ez szinte ugyanaz!" Mi nem elsősorban karakterjegyeket akarunk kifigurázni, ahogy az a humorban gyakori, hanem inkább rávilágítani hasonlóságokra. Például hogy milyen könnyű átmenni Duke Ellington keleties hangzású Karavánjából egy szintén keleties jellegű balkáni dallamba. Egy autentikus zenét játszó együtteshez képest a Gipsy Cimbalom Band messze nem az autentikusság szándékával jött létre. Bár kiindulásul, ha például játszunk egy modvai „briul” dallamot, akkor először szeretnénk azt a leghűebben, legstílusosabban előadni, hogy az világosan felismerhető legyen, de amikor vesszük a bátorságot, hogy ezt beletesszük egy másik környezetbe, akkor azok mégis összesimulnak. Mi már soha többé nem tudunk visszalépni abba a nyomba, amilyen egy falusi zenészé volt, aki hatvan évig ugyanannak a közösségnek muzsikált, ahol volt egy egységes kultúra, aminek ő a képviselője és alakítója volt. Megtanulhatod egy falusi primás repertoárját nagy munkával, de egy-két hónap múlva már nem egészen úgy fogod játszani, benne leszel te is. Kicsit más lesz a tempód, a hangszíned stb. Mivel nem vagy benne teljesen abban a kultúrában, egy sor dolgot nem önkéntelenül teszel bele a zenébe, hanem csak egyszerűen megpróbálsz megtanulni. S közben lehet, hogy hiányoznak azok az érzelmi tapasztalataid, amik azt a falusi zenészt inspirálták. Tehát vannak korlátok, ezeket lehet tágítani, de nem lehet megfordítani a folyamatot.

Az, hogy saját együtteseddel ezt a fajta zenét játszod, annak az az oka, hogy már nem elégít ki az autentikus népzene minél húbb visszaadása, szeretnéd a saját egyéniségedet beleadni?

Én nem szeretnék eltávolodni az autentikus zenétől sem, párhuzamosan szeretném a kettőt csinálni. Az egész életem olyan volt, hogy ha egy időre kicsit el is távolodtam valamitől, mindig visszatértem. Egy idő után mindig szükségem van megmerítkezni az autentikus zenében, most megint szeretnék egy újabb tanulási folyamatba belevágni. Nálam soha nem azért következtek be ezek az "eltávolodások", mert kitaláltam magamnak koncepciókat. Én belenőttem ebbe a zenei világba a klasszikusoktól a feldolgozásokon és az autentikus zenén át a saját élményeimig, hatottak rám a rádióból jövő különböző zenei műfajok és stílusok. Ezek mind a kultúrám részeivé váltak. Egyetlen ember se vonhatja ki magát azon hatások alól, amik őt az életében érik. Persze el lehet határozni, hogy én nem veszek tudomást egyéb, általam rossznak ítélt hatásoktól és csak székit fogok muzsikálni a következő húsz évben, s én leszek az, aki ezt a zenét a lehető legjobban megtanulja. Ez is egy gyönyörű hivatás, ilyen is kell! Az én igényességem ugyanilyen abban az értelemben, hogy ha autentikus zenét játszom, azt igyekszem a lehető legjobban tenni. De nekem ezzel párhuzamosan van egy másik igényem, késztetésem, s ha meghallok valamit, amire reflektálnom kell, akkor azt szeretem a saját improvizációim szerint megtenni.

Eddigi tapasztalataim szerint én is háromféle hozzáállást tapasztaltam. Voltak olyan interjúalanyaim, akik végig kitartottak az autentikus népzene mellett. Aztán voltak olyanok, akik bár tánc házi zenészként kezdték, későbbi kísérletezgetéseikkel annyira elkanyarodtak a kiindulóponttól, hogy soha többé nem tértek hozzá vissza. S végül van ez a harmadik út, hogy az autentikus és a feldolgozott vagy/és saját zenét párhuzamosan művelik.

Én nem szeretem azt az egymásra mutogatást, hogy „Ti csak feldolgozni tudtok!” ill. „Ti meg nem tudtok feldolgozni!”. Bartók Béla egy óriási dolgot csinált: kitaposta nekünk az egész utat! Ő nagyon jól látta, hogy a népzene lehet egy az egyben, lehet kicsit felöltöztetve, lehet nagyon felöltöztetve játszani, s lehet olyan zenét csinálni, ami olyan mint a népzene, de nem az, belőle nő ki, de én csináltam.

Amiről eddig beszélgettünk, az elsősorban a hangszeres zenére vonatkozik. De mi van a vokális zenével ill. annak hangszeres kíséretével? A Te hangszered egyaránt jó szólóhangszernek és kísérőhangszernek. Nekem nagyon tetszenek azok a darabok, ahol egy szál cimbalommal kíséred az éneket, mint például Herczku Ági lemezének prologusában és epilógusában. Van arra adat, hogy a cimbalmot régebben is használták egyetlen kísérőhangszerként?

Elvileg megvolt ennek a lehetősége. Városból van adatunk erre: Blaha Lujzát rendszeresen cimbalmon kísérték. Falusi felvételeken is megszólal a cimbalom. Ahol volt ilyen hangszer, ott bizonyára használták is a kíséretre, akár magában is. Ugyanúgy városi hangszer, mint a harmonika, amit ha a népzene elkezd használni, teljesen átgyúrja, s az a sajátja lesz. Gondoljunk csak a hegedűre, ami alapjában véve ugyanaz a négyhúros hangszer, s mennyire különbözően szólal meg a különböző népek zenéjében!

Az éneklés se úgy működött a paraszti társadalomban, hogy magának a bandának volt énekese, ahogy az a városi tánc házi zenekaroknál gyakori ...

Az igazi, élő kultúrákban az egy adott közösséghez tartozó emberek ismerik a dalokat, s szinte mind énekelnek. Persze nem mindenki egyformán jó az éneklésben, de valamilyen szinten mindenki tud, s olyan közösségi alkalmak vannak, ahol ez a kultúrájuk része, hogy ők énekelnek. Ehhez kapcsolódik aztán a zenélés, mert a nép magának is zenélt, amihez megvoltak az egyszerű népi hangszereik. De amikor olyan mulatságaik voltak, mint egy lakodalom, ami kemény hangszeres muzsikálást igényelt, akkor megfogadtak hivatásos zenészeket. Az autentikus falusi zenénél persze nem lehetett gyakori, hogy egy valakit

kísértek hangszeren, ez a táncházmozgalomban is fokozatosan jött elő. Ehhez kellett olyan énekesek mint Sebestyén Márta, vagy most például Herczku Ági, s nyilván a hangszeres zenész esetében sem elég már, hogy csak ugyanazzal a három hanggal elvan a zenekarban, hanem el kell jutni egy szintre ahhoz, hogy például egy szál cimbalommal is le tudja kísérni a dalt. Ma már egyre jobb zenészek vannak minden hangszeren, megvannak az iskoláink, megvannak az elődeink, hagyományaink.

Egy konkrét felvételnél ki dönti el, hogy milyen kíséret legyen? Az énekes, a zenei szerkesztő vagy rendező, a zenekar?

Ez mind előfordulhat. A konkrét esetben, Herczku Ági lemezénél Kelemen László volt a zenei szerkesztő, az ő ötlete volt a két dal cimbalomkísérete. A szövegnek olyan hangulata volt, hogy egy hangszert kívánt. Lehetett volna ez más is, például egy brácsa vagy furulya, de a cimbalom egy teljesebb hangzást tud adni, ami az énekesnek is egy stabilabb környezetet jelent.

Mennyire régi hangszer a cimbalom?

Azt a fajta magyar cimbalmot, ami négy lábú, pedálos, s amin mi játszunk, azt Schunda Vencel József találta ki 1874-ben. Korábban kisebb, nyakba akasztható volt a cimbalom. De egészen a sumér időkig visszamenően ismerünk példákat a cimbalom különböző fajtáira. Nálunk már az 1500-as évekből van leírás arról, hogy valaki nyakba akasztós cimbalmon játszott, faverőkkel ütötte és énekelt hozzá. A kis cimbalom ma is megtalálható Európa számos országában. A magyar cimbalom a Kárpát-medencében vált egyeduralkodóvá. Ez egy nagyon jó hangszer. Főleg a népzeneben és a cigányzenészek kezén lett elterjedt, de már 1897-ben a Zeneakadémián klasszikus zenét is tanítottak rajta.

Fordításokban különböző megoldásokat látok a *cimbalomra*, de azok alapján, amit elmondtál, legjobb *cimbalomnak* hagyni.

Igen, mert például egy *dulcimer*nek a hangolása is más. Ez a fajta magyar cimbalom Magyarországon kívül csak Erdélyben, Felvidéken, Ukrajnában, Szerbiában, Morvaországban, Moldvában, Moldáviában, Munténiában és Olténiában van. Bulgáriában is van öt cimbalmos. A más országokban találhatóknak más a kinézete, hangolása, hangja. A játékmód hasonló, de a magyar cigányok kezén jutott el egy olyan fokra, ami eltér a régitől, s általában akik tudtak is játszani például Erdélyben a korábbi stílusban, nem tudtak játszani a cigányok által kifejlesztettben újban. A román cigányok cimbalmozása is nagyon érdekes, ritmikus világ. De ha Kínától Amerikáig megnézem, hány fajta cimbalom van, azt kell mondanom, zenei igényesség szempontjából a magyar a legjobb.

Neked rengeteg lemezfelvételed van, nagyon sok együttes, énekes lemezein működtél eddig közre. De mely együttesekben számítottál állandó tagnak?

Ami a táncegyütteseket illeti, sokáig voltam a Biharinál, de sokat játszottam a Vadrózsákban, a Vasasban, a Honvédban (itt a Hegedős együttes egyik alapítója voltam), a Kertészben, s mint említettem négy éve a Budapest Táncegyüttesben vagyok. Ami a táncmuzikaritást illeti, már volt szó a miskolci Nyekergőről, aztán jött a Mákvirág, Hegedős, Jánosi, Ökrös, Méta, Téka, Vízöntő, Vasmalom. Ezek nem mindig voltak szoros kötődések, nem mindenütt számítottam tagnak, de rendszeresen muzsikáltam velük. Tehát hivatalosan nem voltam még tagja például se az Ökrösnek, se a Jánosinak, de rendszeresen hívtak fellépésekre, turnékra, s akkor hívtak mást, ha én nem értem rá. Ez szabadúszó zenészeknél úgy működik, hogy van egy kör, akik szoktak együtt muzsikálni, s aztán telefonos egyeztetés kérdése, hol, kivel lépünk fel.

Mikor kezdted lemezeken szerepelni?

Először egy táncmuzikaritási lemezen volt egy számom. Aztán közreműködtem még a Mákvirág két lemezén 1979-80 környékén. Ezt követte a Jánosi együttes felvétele.

Nem is kérem, hogy tovább sorold, hiszen nagyon sok lemezen szerepeltél, és a most elkészült honlapodon (www.balogh-kalman.fw.hu) megtalálhatják az érdeklődők a

továbbiakat. Legalábbis azokat, amiket eddig sikerült felderíteni, mert úgy hallottam, hogy Te magad nem vezetsz nyilvántartást ezekről.

Valóban nem. Engem annyi minden foglalkoztat, talán kicsit szerteágazó is az érdeklődésem, a magam tevékenységének dokumentálására nincs se időm, se késztetésem.

A lemezekkel kapcsolatban viszont lenne még egy kérdésem. Úgy tűnik, hogy – egy-két neves énekeshez (Sebestyén Márta, Berecz András) hasonlóan – sokan hívnak a lemezeikhez. Gondolom, túl azon, hogy ez egyfajta elismerés, az is előfordulhat, hogy emögött néha az is meghúzódhat, hogy a neved jól jön a borítón... Lehet-e, tudsz-e nemet mondani bizonyos felkérésekre?

Valóban kerülhet az ember olyan helyzetbe, hogy kényelmetlen visszautasítani ilyen irányú felkéréseket, de mégis meg kell tennie. Kétféle okból kerülhet az ember olyan helyzetbe, hogy nem szívesen vállal egy lemezen való szereplést. Az egyik az, amikor nem tudja vállalni az illető együttes által képviselt színvonalat. Arról van szó, hogy valamennyien amatőrként kezdtük, de aztán voltak, akik profi zenésszé fejlődtek, míg mások esetleg megrekedtek egy szinten. A zenélés egy nagy öröm, s bárkivel szívesen zenélek együtt egy adott alkalomkor. De amikor megörökítjük a zenénket egy lemezen, akkor már meg kell gondolni, hogy ezt kivel teszed. A másik ok az, amikor az ember azért nem tud eleget tenni egy ilyen felkérésnek, mert nincs elég ideje arra, hogy felkészüljön rá, s ha nem tudom hozni azt a színvonalat, amit elvárnak tőlem, és én is elvárok magamtól, akkor nem szabad belemenni egy időhiány miatt gyorsan összecsapott dologba. Tehát kell tudni időnként nemet mondani!

Hogy látod a táncházmozgalom jelentőségét és jelenlegi helyzetét?

Én nagyszerű dolognak éltem meg a táncházmozgalmat, olyan gazdag lettem általa, s annyi embert ismertem meg bel- és külföldön a táncház által, s annyira gazdag emberi kapcsolatokkal gyarapodtam! Láthattam, hány értékes ember kerül ki a táncházak köréből, s a táncháztalálkozókon már azt is nyomon követhettem, mint jelennek meg az újabb és újabb generációk. De talán manapság kicsit hiányzik a szellemi vezetés a táncházakban, olyan emberek irányítása, akiknek rálátásuk van az egész mozgalomra, s a népi kultúra vagy általában a magyar kultúra egészére, s a táncházat nem csak egy táncalkalomnak tekintik, hanem valami olyasminnek, mint ami annakidején a Kassák volt, ahol a tánc mellett pezsgő szellemi élet is folyt. Azt hiszem, erre ma is lenne igény.

Abkarovits Endre